

תופר [א']

עם סיומה של מלאכת האורג יש בידינו יריעה של בד. השלב הבא בהכנת הבגד הוא לקחת כמה יריעות כאלו (בצורות ובגדלים מתאימים) ולחבר אותן יחד בצורה המתאימה לבגד שאותו רוצים להכין. חיבור זה נעשה בדרך כלל על ידי חוט ומחט, וזהו עניינה של מלאכת התופר. מתי בדיוק חייבים על תופר? האם יש תפירה ללא חוט ומחט? מה דינה של תפירה שאינה מתקיימת ומה דינה של תפירה זמנית? ומהו בדיוק הבדל בין מלאכת קושר למלאכת תופר?

- א. משנה, שבת עג. **גמרא שם עד:** "והתופר שתי תפירות... המותח חוט של תפירה בשבת - חייב חטאת".
- ב. **חיוב על תפירה שאינה של קיימא ותפירות שונות: רמב"ם**, שבת פ"י ה"ט עד ה"א; **הרמ"ך** (מובא בכסף משנה שם); **רמב"ן** עד: ד"ה והוא שקשרן [מצ"ב]; **ירושלמי** שבת פ"ז ה"ב "עשה שני ראשיה... ומשום קושר" [מצ"ב]; **קרבן העדה שם** [מצ"ב]; **ריטב"א** שבת עד: ד"ה והוא שקשרם [מצ"ב]; **מרכבת המשנה על הרמב"ם שם** [מצ"ב]; **ביצה לד.** "תניא, אחד מביא את האור... כולן חייבין"; **רש"י שם**; **רמב"ם שבת פ"ט ה"ד**; **מהר"ח אור זרוע רט"ו** [מצ"ב].
- ג. **תפירה זמנית (המשך): שבת מח.** "מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין"; **רש"י שם**; **רמב"ם שבת פ"י ה"א**; **הגהות מרדכי (שבת, פרק רביעי אות תנז)** [מצ"ב]; **דרכי משה א"ח ש"מ**, אות ב; **טור ש"מ** בשם רבנו פרץ "חוט של תפירה שנפתח... בתפירה בעיגול"; **שיבולי הלקט ק"ח** [מצ"ב].
- ד. **ש"ע ש"מ, ז; ש"ע ש"ז, ג**; **משנה ברורה שם**.
- ה. **בין קושר לתופר: ביאור הלכה (ש"מ, יד, ד"ה ה"ז תולדת תופר)** "כי תופר ענינו... דיבוק"; **ש"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סימן פ"ד)** וכן כתב גם **בערוך השלחן (ש"ז, יח)**.

רמב"ן (עד: ד"ה והוא שקשרן):

והוא שקשרן. פי' לא קשירה ממש הוא דא"כ תיפוק ליה משום קושר, ואם לחייבו שתים אין זו מלאכה בעצמה, אלא שמרכיבן זע"ז כעין קשר.

ירושלמי (שבת פ"ז ה"ב):

"עשה שני ראשיה לצד אחד... ר' יונה ור' יוסי תריהון אמרי בקשור מיכן ומיכן. מיליהון דרבנן פליגין דא"ר בא רב ירמיה בשם רב המתח צדדיו בשבת חייב משום תופר. נאמר משום תופר ומשום קושר".

קרבן העדה (שם):

"נאמר משום תופר ומשום קושר. כלומר ואס"ד דלא הוי תפירה עד שיקשור א"כ ליחייב נמי משום קושר אלא ודאי דלא בעינן קשירה רק כשמהדק התפירות חייב אף על גב דסופו להתפרק השתא מיהת לא נתפרקו".

ריטב"א (שבת עד:):

והוא שקשרם. הקשו בתוספות וליחייב נמי משום קושר, ותירצו דכיון שאין הקשירה רק להעמיד התפירה לא חשבינן ליה אלא משום תופר בלחוד, ומורי הרב ז"ל פירש דקשרן לאו דוקא אלא שהרכיבן זה על גב זה ושזרן ביד לקיים התפירה, ויש עוד לומר כגון שקשרן על מנת להתיר אחרי כן דמשום קשירה ליכא אבל משום תפירה איכא כיון שהיא מתקיימת עכשיו.

מרכבת המשנה (שם):

ואני אומר דאין ענין לקשירה זו דתפירה למלאכת קושר שכל עיקרה שהוא קושר ומחבר שני דברים נפרדים ועיין בירושלמי פ' כלל גדול נראה משם דלא שייך קשירה בתפירה אלא א"כ קשר שני צדדי החוטין להדדי אבל הקושר צד אחד מכאן וצד אחד מכאן אין זה מלאכת קשירה.

מהר"ח אור זרוע (רט"ו):

התופר שתי תפירות אמר ר' יוחנן (שבת ע"ד ב') והוא שקשרם. וכתב רבינו אבא מארי זצוק"ל וכן כתב בס' המצות שמדקדק רבינו אליעזר ממייץ, למה אין תופר שתי תפירות חייב גם משום קושר שהרי אינו מתחייב אא"כ קושרן? ופוסק מכאן שאינו נקרא קשר של קיימא אא"כ עשה קשר על גבי קשר. ואיני מבין למה לא נעמיד כגון שצריך להתיר קיום הקשר והתפירה שמשום קשר לא יתחייב ומשום תפירה יתחייב? אלא שמע מינה דגם משום תפירה לא יתחייב כה"ג.

הגהות מרדכי (שבת, פרק רביעי אות תנז):

מתירין בית הצואר כו' ריב"א פי' בית הצואר שאם נתקשר בשעת כביסתן מתירין אבל אם היה תפור פי' בית הצואר או כמו שמדבקים הרצענים זוג של מנעל אסור לנתקן זה מזה שלא מצינו חילוק בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא בידי עכ"ל ורבינו יואל מתיר אפילו בתפירה הואיל ולא להתקיים עביד.

שבלי הלקט ענין שבת סימן קח:

דין מחט הקבוע בבתי ידים לצאת בו ולהדקו בשבת.

ואסור לאדם למתוח חוט התפירה דאמר מר המותח חוט התפירה בשבת חייב חטאת פי' דהוי ליה כתופר והתופר שתי תפירות בשבת חייב חטאת. כתב רבינו ישעיה זצ"ל נראה לי שאלו שעושין נקבים בפני ידים ויש להם חוט מחובר עם מחט שמכניסין באותן הנקבים ומהדקין על ידיהן בין אם היה הפתיל מושם בנקבים מערב שבת מרווח והידקו בשבת בין אם הכניסו בנקבים בשבת אין בו משום תופר דתופר לא הוה אלא שרוצה בקיומו שיהא מהודק תמיד וכי רפה החוט

קשה לו והלכך כשמתחו חייב חטאת אבל זה שאינו רוצה בהידוקו אלא בשעה שלובשו ובשעה שפושטו מרפה אותן אין בו משום תופר ואינו דומה אלא למי שיש בבגדו לולאות וקרסין ומחברן יחד בשבת. וגם מפני המחט שהיא נקובה אין לאוסרו דמחט נקובה האסורה אינה אלא כשאינה מחוברת בבגד אבל זאת שמחוברת בפתיל והפתיל מחובר בבגד ואינו נפרד לעולם מותר והוא הדין לפתיל העשוי למנעלים ודוקא אם יש נקבים הוא דמותר אבל לתפור חוט אחד בבתי ידיו וכשפושטו מרחיבו וכשלובשו מותחו ומהדק בתי ידיו תפירה היא זו ואסור דמה לי תפירה יום אחד מה לי תפירה עולמית. והיראים כתב אותם שיש להם נקבים ובם חבלים בבגדיהם והחבלים קבועים ומהדקין אותן חושש אני עליהם מחטאת ואינו דומה למתיחת חבלים או רצועות שמהדקן בצוארו שלשם סופו להרפותן להוציא ראשו ואם חבלי בגדיהן מהודקין שאינו יכול לצאת אלא בהרפאתו מותר בחבלי הידוקי צואר. ואם חבלי הידוקי צואר רחבין שמוציא ראשו בעודן מהודקין ונמלך פעמים להניחן כך לעולם אסור להדקן בחוט של תפירה:

שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סימן פ"ד):

הנה בדבר שמחברים הדייפערס שמלפפין בו התינוקות ע"י פין וכן מה שמחברות הנשים תכשיטין לבגדיהן ע"י פין אם יש בזה חשש תפירה בשבת, היה נראה לע"ד בפשיטות שאין בזה שום חשש וכמו שנוהגין שמחברין כן גם בשבת. והטעם משום שאין זה ענין תפירה רק ענין פריפה שג"כ מחבר שני צידי הבגד שלא יפול שמותר כדאיתא בשבת דף ס"ה, וכהא דמחברין ע"י קרסים וכפתרים הנקראים באטנס שג"כ הוא חבור טוב. וראיה מקשירה שהוא ג"כ חבור טוב ואין בזה חיוב תפירה ויש קשרים שגם מותרין כהא דקושרת אשה מפתחי חלוקה /שבת/ בדף קי"א אף שהוא חבור טוב יותר מג' תפירות, הרי חזינן דלא כל החבורין הם שייכים למלאכת תפירה, אלא חבור כהא דתפירה דמשהו שני חלקי בגד כבגד אחד ממש כמו שהיה נארג ולכן התולדה שלה הוא רק מדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו כדכתב הרמב"ם בפ"י משבת הי"א, שהוא דבק שנעשו בזה שני הניירות והעורות כנייר אחד ועור אחד. אבל בהא דקשירה ופריפה וקרסים וכפתרים אף שנתחברו ע"י זה שני חלקי הבגד הוא חבור שאינו עושה אותם כבגד אחד אלא לעולם הם שני חלקים אך שנעשו מחוברים זל"ז שזה הוא חבור אחר שאינו שייך למלאכת תפירה.

...צריך לומר עוד יותר דמלאכת תופר הוא רק מה שעשה דבר אחד כ"כ דכשהוא רוצה לחלקם הוא צריך למלאכת קריעה ואף שאפשר לפעמים לחלקם בהוצאת החוט אבל גם זה נחשב ונקרא בפי כל קורע את הבגד כמו בקריעה ממש וכן הוא במדבק ניירות ועורות שהפרדתן הוא קורע ואולי הוא משום שברור פעמים א"א בלא קריעה וגם שהדרך לעשות ע"י קריעה משום שע"י הוצאת החוטים והפרדת הדבק הוא מלאכה הקשה מקריעה כידוע, אבל כשרוצה להפריד החבל והפתיל

שיהיו חוטין כמתחלה עושין זה דוקא בהפרדה אף שהוא מלאכה קשה משום שבקריעה א"א לעשותן לחוטין נמצא שלא נעשו אחד ממש שהרי כשרוצין מפרדין אותן לכן אין שייך זה לתופר. אבל לקשירה הוא דומה ממש שגם קושר אף באופן שעושה שיהיו דבר אחד כשרוצה לחלקם הדרך לעשות בהתרת הקשר וכהא שעשו צדי חלזון ברשתות שלהן.

בס"ד, שבט תשפ"ד

תופר [ב']

בשיעור הקודם ראינו יסודות בענייני תופר. בשיעור זה נלמד על השלכות מעשיות של בנושא זה.

- א. **מתיחת חוט: שבת עה.** "אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: המותח חוט של תפירה בשבת - חייב חטאת" ורש"י שם; רמב"ם (שבת, פ"י ה"ט); בית יוסף, סימן ש"מ, ו "חוט של תפירה שנפתח... מצרכי התפירה הוא חייב חטאת; נשמת אדם (הלכות שבת, כ"ח, ב); שמירת שבת (ט', ז). כדאי לראות גם סעיפים נוספים שם בענייני תופר.
- ב. **סיכה וסיכת ביטחון: משנה ברורה (ס"ק כז)** בשם הקרבן נתנאל; ש"ת גינת וורדים (כלל ג', סימן י"ז); חזון איש (קנ"ו, השמטות לסימן ש"מ); גרש"א בשש"כ (ט"ו, הערה רכד); לויית חן (קכ"א); ש"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סימן פ"ד. הובא בדף המקורות הקודם).
- ג. **סקוצ', ריצ'רצ': ש"ת שבט הלוי ח"ג סימן נ"א;** שמירת שבת כהלכתה, גרש"א (שש"כ ט"ו, הערה רמו, מהודרת תש"ע).
- ד. **מדבקות, טיטולים: ש"ת יחווה דעת ח"ו סימן כ"ד (ש"ת ציץ אליעזר חט"ז, ו; ש"ת מנחת יצחק ח"ח סימן ל"א).**

נשמת אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל כח סעיף ב

ב. כתב הרמב"ם המותח חוט של תפירה חייב דהוא מצרכי התפירה. וכ' הב"י דכוונתו שמושך החוט שרוצה לתפור בו כדי שלא יהיה כוון, ולפי שהוא מצרכי תפירה חייב. ולענ"ד הוא תמוה שהרי אפי' בתוכף ב' תכיפות שתפר ממש פטור אם לא שקשר ואיך יתחייב מה שהכין צרכי (תכיפה) [במהדו"ק תפירה], דא"כ פשיטא שיהיה חייב אפי' בתכיפה א', אלא ודאי נ"ל דגם הרמב"ם מפרש כפירש"י שמתח מתפירה שנפרד, אך דה"א דתופר לא הוי אלא דוקא כשתופר ומכניס החוט, אבל כאן שאינו תופר כלל למה חייב, על זה כתב, מפני שגם זה מצרכי תפירה כידוע, וכן כתב המ"מ שם:

ש"ת גינת ורדים חלק אורח חיים כלל ג סימן יז:

לפי שהלכות שבת הם כהרים התלוין בשערה והרב' דברי' יש קלים בעיני רואיהם והיד המרבה לבדוק ימצא בו שמץ איסור על כן נתתי אל לבי להתבונן במה שנוהגו' קצת נשי' שכשמזדמן להם מלבוש שאינו מקומט להן כל צרכן כפי מנהגן שמקמטין מלבושיהן מתחת לכתפיהן וכששוכחין לקמטו קודם שבת הן מקמטין אותו בשבת ע"י מחט ארוך או ע"י מחט שראשו אחד עב שמחברין צדי המלבוש ותוחבין בשני הצדדין המחט פעמים שלש ומספיק להן קמוט כאלו היה נעשה ע"י תפירה וקימוט זה נקרא בלשון ערבי תכתימה גם נוהגין העם שביום שמחת התורה תולין בבתי כנסיות בגדי צבעונין וקפיטאני"ס לפאר בית אלקינו ומחבר' בגדים אלו עם בגדים שתלוין שם כבר מעי"ט ע"י תחיבת מחטין הן על כל אלה יש לדקדק אם יש איסור בדבר או לא.

ולכאורה... יש להתיר שאין כאן שום תפירה ע"י חוט אלא שתים ושלש' תחיבות במחט' ארוך בלבד... אכן אחר העיון יר' שאין פסק זה נכון ועיקרן של דברים אלו הם בהגהות מרדכי בפ' במה טומנין סי' תנ"ח וז"ל מתירין בית הצואר כו' וריב"א פירש בית הצואר שאם יתקשר בשעת כביסתן מתירין אבל אם היה תפור בפי בית הצואר או כמו שמדבקים הרצענין זוג של מנעל אסור לנתקן זה מזה שלא מצינו חילוק בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא בידי עכ"ל ור' יואל מתיר אפילו התפירה הואיל ולא להתקיים עביד... ויש להביא ראייה דתפירה אף על פי שאינה עשויה להתקיים היא תפירה דתנן בשלהי מס' כלאים אותות הגרדין ואותות הכובסין אסורין משום כלאי' התוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור עשה ב' ראשיה לצד אחד חיבור ויש בה כלאים והשומטה בשבת חייב ע"כ ופי' ר"ע ז"ל וז"ל אותות הגרדין דרך האורגין והכובסין לרשום שם הבעלים על הבגד כמעשה רוקם כדי שלא יתחלפו של אחד בשל חברו ואם הבגד של צמר ואותות של פשתים או איפכא אסור משום כלאים תכיפה אחת תחיבה א' שתחב המחט בבגד פעם א' בלבד אינו חבור לטומאה ולטהרה ואם נטמא א' מהן לא נטמא חברו ואם הוזה על אחד מהם לא הוזה על חברו ואין בהן משום כלאים אם א' של צמר וא' של פשתים וחברן בתכיפה אחת והשומטה בשבת ע"מ לחזו' ולתפור פטור ולא הוי כקורע ע"מ לתפור שתי תפירות חייב עשה שני ראשיה עכ"ל.

שמעין מהכא דאע"ג דאותות הגרדין שעושין הגרדין וכובסין אינם חשובים אצלו ואינם עשויין להתקיים שכשיקחום הבעלים יתירו אותן האותות הא מיהא בעודן מחוברין בבגד חשיב חיבורן חיבור ויש בהם משום כלאים ומדחשיבי חיבור לענין כלאים ומסתמא חשיבי נמי חיבור לענין שבת והמפרקן בשבת חייב אפי' שנעשו על דעת שלא להתקיים...

תו שמעי' ממתני' דכלאים וטומאה ושבת ג' דין א' להם ומה דחשיב חיבור לזה חשיב חבור לזה...

נמצינו למדין לדינו של ריב"א שאם היה תפור פי בית הצואר אסור לנתקו בשבת דאע"ג דעתיך להתפרק לא גרע משלל הכובסין וחשיב חיבור לענין טומאה וכ"ש לענין שבת.

ולמאי דאתינא עלה נרא' דיש להחמיר בו יותר מפותח בית הצואר לפי שפי בית הצואר עתיד להתפרק כשירצו ללובשו אמנם הכא התולין בהיכלותיהן בגדי רקמה וצבעונין לכבוד ולתפארת כמו שעושין בארצות אדום הנה יספיק להם לתלות ולתחוב אותם ע"י תחיבת מחט ומתקיימין שם ימים רבים כפי חפצם ורצונם וכן בגדי נשים שמקמטין אותם ע"י תחיבת המחט בשני צדי הבגד אפי' כשפושטין אותם מעליהן ומניחין אותם בארגז ניחא להו שישאר המחט תחוב בהן כדי שלא לטרוח שנית בעת שתרצה לחזור וללובשו ולכוונו ולצמצמו שיהיה מקומט והגון לה כפי מדתה כאשר בתחלה וא"כ היא לה זו תפירה תפירה המתקיימת אפי' לדעת ר' יואל, ומה שנוהגת האשה שכשמהלכת או כשעושה איזו מלאכה לקבץ שולי בגדיה ולהעלות אותם למעלה ממרגלותיה ותוחבת שולי הבגד עם מה שלמעלה הימנו ע"י חיבור מחט שתוחבת המחט שתי' ושלוש תכיפות גם בזה יש לאסור אף על גב דמיד ככלותה המלאכה חוזרת ושומטת את המחט כדכתבנו לעיל שבתפירה יש לחייב אף על גב דאינה עשויה להתקיים ואין צד להתיר בזה זולתי לדעת ר' יואל וכבר כתבנו לעיל לדחות את דבריו, ואין לדחות ולו' דאין דרך חיבור בתפירה רק ע"י חוט וחיבור שע"י מחט אינו דרך תפירה דודאי הך דחייב לאו כלום הוא שהרי כתב הרמב"ם שהמדבק ניירות או עורו' בקולן של סופרים וכיוצא בו ה"ז תולדת תופר וחייב כו' הרי שאין כאן לא בגד ולא חוט וקמחייב משו' תופר והטע' שעיקר מלאכת התופר הוא לחבר ב' גופים זה עם זה וכיון שחבר שני גופים זה עם זה הו"ל כתופ' לא שנא שחיברן ע"י חוט או ע"י קיסם או ע"י מחט או ע"י דבק...

ומה שיר' מדברי הפוס' שמותר לאשה לחבר צעיפה וקישוריה ע"י מחט יש ליישבם שלא תתחוב אלא שתי תחיבות דבשתי תחיבות לא חשיב כתופר כיון שלא קשר שני ראשי החוט שמכאן ושמכאן אבל אם תחב שלש תחיבות יש לאסור' דהכי הוי גבי תפירה דשלש תחיבות חשיב תופר אף על גב שלא קשר שני ראשי החוט וכפ"ז יש להזהיר לאשה שלא תקמט את בגדיה ע"י מחט רק בשתי תחיבו' בלבד והנלע"ד כתבתי.

חזון איש, השמטות לסימן ש"מ:

דברי הק"נ פ"ז דשבת סק"נ תמוהים, דהתחוב מחט להדק לפי שעה הוא כמהדק בקרסים ואין בזה שמץ של תפירה כלל, וזה מבואר בהדיא בב"י סי' ש"א ש"ג דמהדקין מפתח החלוק במחט שאינה נקובה ולא דנו כלל בזה רק בענין לצאת בשבת ולא אמרו כלל דאיירי שהן תחובין מע"ש... והק"נ עצמו העיד שהעולם נהגו היתר בדבר, ובזמנו ז"ל היו גאונים אדירים עומדים בפרץ וגם כל העם היו יראי חטא, והק"נ לא מלא פיו לומר איסור בדבר, אלא שתמה במנהגם...

ובד"מ כ' שנהגו להקל כדעת ההגהות (בתפירה שאינה של קיימא), ומיהו בשו"ע לא הגיה הרמ"א כלום, וקיי"ל כהאוסרין, אבל האוסרין לא אסרו אלא כשתפר בחוט ואין שינוי בעצם המלאכה, אבל כשתוחב במחט שחזותו מוכיח עליו שאין זה תופר אלא הידוק לפי שעה לא נחלק בזה אדם וכן עמא דבר ואין להחמיר כלל וכלל.

ש"ת שבט הלוי חלק ג סימן נא:

כבוד ידידנו הרב המו"מ וכו' ר' מנחם ברנר לאויט"א. אחדשה"ט וש"ת באהבה. יקרתו קבלתי ושמחתי בהערותיו על מש"כ בספרי הקטן שבט הלוי או"ח סי' ק"כ, ואשר שאל לענין מעיל חורף אשר אפשר לחבר פרווה (פעלץ) לתוך המעיל ע"י רוכסן (ציפרשלוס) האם מותר לחבר בשבת דהרי הרמב"ם פסק פ"י הי"א דמדבק ניירות הוי תולדת תופר א"כ גם בנדון זה לא גרע ממדבק, והיתר של נקבים גדולים שמוכא בהלכה סי' ש"מ אולי לא שייך הכא, דהכא לא הוי לזמן וגם לא מוכח מהחיבור שהוא לשעה.

הכי נראה כמש"כ כב' דאיכא בזה חשש מלאכת תופר, דבאמת כבר העיר ק"נ שבת פ"ז אות נ' על מה שמחברים הקרייז עם הבגד, וכן השלייער של נשים שעושין החיבור במחטין, והאי דהכא עדיפא מני' דגם אם נאמר דבמחטין לא שייך כ"כ גדר תופר אבל ברוכסן זה שהשליבות קטנות מתחברות זה לתוך זה כעין תופר ממש בוודאי יראה לאסור ואף על פי שאפשר לפתחו בקלות, הנה גם תופר ג' תפירות אפשר להפרידו בקלות מאד, דהא בג' תפירות לא בעינן קושר, אלא דהכא איכא קולא דעומד לפתוח ולנעול בתדירות והו"ל כהאי דסי' ש"מ ס"ז במהדק הבגדים סביב זרועותיהם ע"י החוט שמתחיים אותו.

מ"מ הא מבואר שם דאם נמלך לפעמים להשאירו כך לעולם ולפשטו כשהוא מהודק אסור בשבת וא"כ הכא נמי בחיבור הפעלץ הזה דלפעמים משאירו כל החורף יראה דאיסורא איכא.

ובערוך השלחן סי' שי"ז סי"ח הסביר ההבדל בין קושר לתופר וכ' דחיבור דקושר ראוי להתירו ולהשיבו לקדמותו משא"כ תופר ומחבר וכשירצה להשיבם לקדמותם בהכרח לקלקלם ולקרוע זה מזה, משא"כ בקושר ולפי"ז ברוכסן הוה דאפשר להשיבו לקדמותו בלי קריעה וקלקול אין כאן גדר תופר, מ"מ נראה דהאי כללא ליתא דהא תופר ג' תפירות וכיו"ב אפשר לשלוף החוט בלי קלקול כלל ואיכא תופר דאורייתא וכן נידון המחטין של הק"נ, ובעצם החילוק בין ב' המלאכות אין המקום כאן אבל הוא פשוט מאד.

והרני דו"ש בידידות – מצפה לישועת ה'.

קורע

- א. משנה שבת עג; רש"י ד"ה על מנת לתפור; תוס' שם ד"ה וצריך לעצים; רמב"ם פ"י הי"א; שו"ת אבני נזר, אר"ח קפ"ו, בעיקר אותיות א-ב [מצ"ב].
- ב. שבת מח. (גמרא מקבילה: מכות ג:) "אמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת" ורש"י שם (על משפט זה); רמב"ם שבת פ"י ה"י; רמב"ן במכות ג: ד"ה הפותח בית הצואר [מצ"ב]; ביאור הלכה ש"מ, יד ד"ה ולא נתכוין לקלקל "ונ"ל דסברתו... מכה בפטיש".
- ג. הקורע בחמתו: שבת קה: משנה, וגמרא שם מ"תינח מתו" ועד סוף העמוד (תוס' שם ד"ה הא רבי יהודה); ביאור הלכה ש"מ יד (ד"ה ולא נתכוין לקלקל. בה"ל ארוך. חלקו הובא לעיל); שו"ת אבני נזר אר"ח קפ"ו, ג [מצ"ב] (קהילות יעקב ל"ו, א; שו"ת אחיעזר ח"ב יר"ד, ה', אות ז; חיי אדם נשמת אדם כלל כ"ט אות א).
- ד. קורע ומקלקל ממש בקריעתו: ביצה לד. משנה "מפצעין"; רש"י שם; רבי עקיבא איגר שם בגליון הש"ס [מצ"ב]; אפיקי ים ח"ב סימן ד' ענף ו [מצ"ב].
- ה. קורע שלא שייך בו על מנת לתפור: ביאור הלכה שי"ד, ח (ד"ה חותלות; בעיקר בסוגריים. בעקבות סוגיית חותלות של תמרים בשבת קמו.).
- ו. פתיחת מכתב: אריכות גדולה בבה"ל שהובא לעיל, ש"מ, יד: פרי חדש יר"ד קי"ח ס"ק יח – מובא בבה"ל הנ"ל; שו"ת חכם צבי סימן ל"ט (מצ"ב), (נשמת אדם כלל כ"ט ס"ק ב – מובא בבה"ל הנ"ל).
- ז. קריעת נייר טואלט, נייר מגבת: משנה ביצה לב: "אין שוברין". גמרא "מאי טעמא? משום דקא מתקן מנא"; רמב"ם פכ"ג ה"ו; בה"ל ש"מ י"ג, ד"ה אין שוברין; שו"ע הרב ש"מ, יז; נשמת אדם כלל כ"ט ס"ק ב (ושם דיון בירושלמי פ"ז ה"ב); משנה ברורה ש"מ ס"ק מה; שש"כ כ"ג טז; שש"כ פ"ח הע' קפח.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קפ"ו:

א) כתב הרא"ש [פ' כלל גדול סי' ו'] דאינו חייב אלא במתיר על מנת לקשור כמו שהי' במשכן. ואינו חייב אלא במתיר קשר של קיימא על מנת לקשור קשר של קיימא. ויראה דאזיל בשיטת התוס' במכילתין (דף ע"ג ע"ב) בדיבור המתחיל וצריך לעצים דלא מקרי קוצר בעצים אלא בענין זה מידי דהוי אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב עד כאן לשונם. היינו דאם אינו על מנת לתפור לא מקרי מלאכה כלל ולא משום מקלקל לבד אנו פוטרים אותו. וכן מטין דברי התוספות גיטין (דף י"ט ע"א) בדיבור המתחיל מוחק הוא שכתבו [בסקרא על גבי דיו] וחשיב לי' מוחק על מנת לכתוב. דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו ומקלקל לא הוי כו' עד כאן לשונם. משמע דהא דכתבו תחילה וחשיב לי' על מנת לכתוב. לאו לאפוקי ממקלקל כתבו כן. ועל כרחין דכשאינו על מנת לכתוב לא חשיב מלאכה כלל כי היכי דקורע כשאינו על מנת לתפור אינו מלאכה. והוא הדין

במתיר שלא על מנת לקשור או על מנת לקשור קשר שאינו של קיימא כיון דלא
הוי דומיא דמשכן פטור:

ב) אך לדעת רש"י (דף ל"א ע"ב) דהא דבעינן סותר על מנת לבנות. קורע על
מנת לתפור. מוחק על מנת לכתוב. משום דאם לא כן מקלקל הוא יעוין שם
היטב. אף דבמשכן הי' רק על מנת לבנות, מכל מקום אף בלא על מנת לבנות
הוי מלאכה ופטור רק משום מקלקל. הכי נמי במתיר היכי דלאו מקלקל הוא. או
שמתיר על מנת לקשור קשר שאינו של קיימא דבהא ודאי לאו מקלקל הוא חייב:

רמב"ן (מכות ג: ד"ה הפותח בית הצואר, בביאור רש"י):

הפותח בית הצואר. פרש"י ז"ל שעשה פה לחלוק חדש, ותימה הוא פשיטא...
ואיכא למימר כיון דקורע ע"מ לתפור הוא דמחייב ושלא ע"מ לתפור פטור, סלקא
דעתך אמינא הכא נמי פטור, קמ"ל הכא מתקן כלי הוא וחייב.

ביאור הלכה (ש"מ, יד ד"ה ולא נתכוין לקלקל):

ונ"ל דסברתו הוא דלא שייך שם קורע כי אם כשהוא מקלקל בעת הפעולה אלא
שהוא מכוין בשביל איזה תיקון וכעין שהיה במשכן שיריעה שנפלה בה דרנא
קורעין בה ותופרין אותה שהקריעה מקלקלת את היריעה ביותר אלא שע"ז יוכל
אח"כ לתפרה ומכלל זה קורע בחמתו ועל מתו דהקריעה מקלקלת הבגד אלא
שנסבב תיקון ע"ז וכנ"ל לאפוקי בפותח בית הצואר בשבת דמשוי ליה מנא בגמר
זה ע"י הפתיחה גופא אין חל ע"ז שם קורע כלל וחייב ע"ז משום שם אחר דהיינו
מכה בפטיש.

ביאור הלכה סימן שמ סעיף יד

* ולא נתכוין לקלקל וכו' - כ"ז הוא לשון הרמב"ם פ"י מהלכות שבת הלכה י"ד ומשמע בבירור דעתו דהא דבעינן
בגמרא קורע ע"מ לתפור משום דאל"ה ה"ל מקלקל אבל אם מכוין לצורך איזה דבר תיקון אפילו במכוין שלא ע"מ
לתפור חייב ובהכי ניחא דהכניס הרמב"ם דין הפותח בית הצואר בשבת ג"כ בכלל דיני הקורע לחיוב ואף דהוא בודאי
שלא ע"מ לתפור משום דמתקן בקריעתו את הבגד ולפלא על הב"י שכתב בסימן ש"ז למלתא דפשיטא דפותח בית
הצואר להכי לא הוי בכלל קורע משום דהוי קורע שלא ע"מ לתפור ובעצמו סתם בסימן ש"מ כהרמב"ם דכל קורע ע"מ
לתקן חייב ובאמת מוכח כן בהדיא מגמרא [שבת ק"ה ע"ב] בקורע בחמתו ועל מתו המוטל עליו [הם אותן האמורים
בפרשה אביו ואמו בנו וכו' ויש בהם שאסור לתפור אח"כ] דאפילו שלא ע"מ לתפור חייב כל שיש איזה תקון
בקריעתו. ואח"כ מצאתי שראיה זו מובא בדברי הגרע"א בגליון שלו וגם כל הדברים הנ"ל עיקרן מבואר בנשמת אדם
בכלל כ"ט בהלכות שבת ע"ש ונדבר בזה לקמיה וגם הפמ"ג רמז לזה [אך מה שכתב שם הגרע"א דמדברי התוס' ע"ג
ע"ב ד"ה וצריך משמע דבעינן ע"מ לתפור ממש יש לדחות דשיגרא דלישנא הוא בתוס' וכונתם הוא דכשאינן צריך
לעצים אין שם קוצר עליו לחיוב דאין עושה תיקון בדבר הנקצר גופא ודומיא דקורע דבעינן ע"מ לתפור או לתקן
דהוא דומיא דלתפור ואל"ה אין חייב דאין שם מלאכה עליו כי הוא מקלקל ואינה בכלל מלאכה ה"ה בזה ותדע דהרי
הרמב"ם בודאי סובר דלא בעינן ע"מ לתפור דוקא והוא ג"כ סובר דמלאכה שאין צריך לגופה חייב ואפ"ה פוסק בזומר
דדוקא כשהוא צריך לעצים אז חייב משום קוצר וע"כ דאל"ה אין שם מלאכה עליו לחיוב כי הוא כמקלקל שלא ע"מ
לתקן כן נאמר אף לדברי התוס' ואח"כ חזקו סברתם ביותר מהא דכבשים דאין שם קוצר עליו כלל וכמו שם דאין שם
דישה עליו כלל אפילו לענין לאסור לכתחלה וגם בדף צ"ד ע"א כתבו התוס' בד"ה ר"ש דבמקלקלים כגון מכבה וסותר
מסתברא דצריך שיהא ע"מ לתקן כמו במשכן וכו' ע"ש ולא הזכירו כלל ע"מ לתפור וע"כ כמ"כ דעל מנת לתקן כע"מ
לתפור דמי וכן לקמן בדף ע"ג שכתב רש"י דקורע שלא ע"מ לתפור לא הוי במשכן ג"כ מיירי בשלא היה ע"מ לתקן דזה

כע"מ לתפור דמי דלא בעינן מצומצם כמו במשכן גופא עיין בדף ע"ה בתוד"ה שכן בסוף דבריהם וראיה מוכרחת לכל דברינו מהקורע על מתו או בחמתו וכנ"ל] וראיתי בנשמת אדם שכתב דדן זה דהמפרק ניירות וכן בכל קורע ע"מ לתקן זהו דוקא אם נסבור דמשאצ"ל חייב אבל אם נסבור דפטור ע"כ בעינן קורע ע"מ לתפור ממש ומשום זה תמה על השו"ע דהביא דין זה של הרמב"ם בסתמא והלא בסימן שט"ז ובסימן של"ד מצדד יותר כדעת הפוסקים ולא נהירין לי דבריו כלל דלא מיבעיא לדעת התוס' שם דקורע על מת דידיה דאיכא תיקון דמצוה מקרי מלאכה הצריכה לגופה כיון שהוא צריך לה א"כ ה"נ בכל קורע ע"מ לתקן ואף לרש"י וסייעתו דס"ל דקורע אפילו על מת דידיה דפטור משום משאצ"ל היינו דס"ל דצורך מצוה לא חשיב תיקון כ"כ שיקרא משום זה מלאכה הצריכה לגופה אבל בכל עניני תיקון שהוא צריך להן בעצמותן כמו במפרק ניירות שצריך שיהא הנייר דק לכ"ע הוא בכלל מלאכה הצריכה לגופה כמו בקורע ע"מ לתפור והא דפטרין שם בגמרא בקורע בחמתו למאן דפטר מלאכה שאצ"ל היינו משום דלא מתקן מידי בגוף הבגד בקריעתו אף היכא דעבד למירמי אימתא אאינשי ביתיה וכמ"ש התוס' בדף צ"ד וגם דעת רש"י מוכח הכי דכתב שם דקורע על מתו פטור משום משאצ"ל דהוי כמוציא את המת לקבורו [ור"ל כמו שפירש שם בדף צ"ג ע"ב דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה ה"נ ברצונו לא בא לו כל הענין הזה של הקריעה בחמתו ועל מתו] ולא כתב בפשיטות הטעם משום דהוי שלא ע"מ לתפור אלא ודאי דשלא ע"מ לתפור נמי חייב אף לדעת רש"י היכא דניחא ליה גוף התיקון שמכוין הקריעה בשבילה. וכן משמע מדברי המאור בפרק ר"א אומר האורג בסוף דבריו שכתב דהא דפטר ר"ש אף בקורע למירמא אימתא אאינשי ביתיה הוא משום שאין הצורך בעיקר המלאכה ע"ש משמע הא אם היה צריך לעיקר הקריעה אף שלא ע"מ לתפור חייב וכן רבינו ירוחם בחלק י"ב פסק בהדיא כר"ש ואפ"ה פסק בחלק י"ד דקורע על מת שהוא חייב להתאבל עליו חייב וכשיטת התוס' הרי דקורע ע"מ לתקן חייב וכן משמע ג"כ במאירי פרק האורג בהדיא דקורע ע"מ לתקן אף שלא ע"מ לתפור חייב ע"ש. היוצא מדברינו דבין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י ותוס' וכל הפוסקים הנ"ל קורע ע"מ לתקן חייב דכע"מ לתפור דמי ואפילו לדעת ר"ש דפטר במשאצ"ל חייב בזה אלא לדעת התוס' בעינן לר"ש שיהא התיקון בגוף הדבר הנקרע ע"ש בדף צ"ד ע"א ודעת הריטב"א שהובא בכ"מ פ"י מהלכות שבת דסובר דבעינן קורע ע"מ לתפור דוקא יחידאה היא וגם סוגיא דהאורג הוא נגדו וכמו שהקשה הגרע"א וגם הב"י אף דגם הוא רצה לומר כן בסימן ש"ז הרי חזינו דבש"ע כאן חזר מזה וסתם להלכה דקורע ע"מ לתקן חייב אף שלא ע"מ לתפור וכן מוכח בפר"ח יו"ד סימן ק"ח דקורע ע"מ לתקן חייב לכ"ע ובחנם השיג עליו בנ"א כלל כ"ט בזה. ולא נשאר לנו כ"א לבאר סברת רש"י בדף מ"ח דכתב דפותח בית הצואר בשבת חיובו הוא משום מכה בפטיש דמשוי ליה מנא ולמה לא כתב משום קורע ע"מ לתקן ונ"ל דסברתו הוא דלא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה אלא שהוא מכוין בשביל איזה תיקון וכעין שהיה במשכן שיריעה שנפלה בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה שהקריעה מקלקלת את היריעה ביותר אלא שע"ז יוכל אח"כ לתפורה ומכלל זה קורע בחמתו ועל מתו דהקריעה מקלקלת הבגד אלא שנסבב תיקון ע"ז וכנ"ל לאפוקי בפותח בית הצואר בשבת דמשוי ליה מנא בגמרא זה ע"י הפתיחה גופא אין חל ע"ז שם קורע כלל וחייב ע"ז משום שם אחר דהיינו מכה בפטיש שהוא שייך בכל גמר מלאכה וכן מוכח שם בגמרא בבביתא דמשוי ליה בחדא מחתא עם הדין דאין נותנין מוכין לתוך הכר וכי היכי דשם הטעם משום מכה בפטיש ה"נ בזה וגם הרמב"ם חש לזה אלא דאזיל לשיטתיה בפרק כ"ב דין כ"ג ע"ש זה הנלע"ד הטעם של רש"י ושאר פוסקים דכתבו משום מכה בפטיש וכן סתם השו"ע בסימן ש"ז ס"ג ואין סתירה לזה מסעיף זה ועיין במ"א סימן ש"ז ס"ק יו"ד שדחה דברי העו"ש שכתב בפותח בית הצואר דחיובו הוא משום קורע ולפי מה שבררנו הדין עם המ"א בפותח בית הצואר אבל לא בכל עניני קורע וכמו שסתם המחבר פה דבכל קורע ע"מ לתקן חייב:

ש"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קפו

ג) והנה הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל בתוספות חדשים על משניות [אות צ'] הקשה על התוס' מקורע על מתו דחייב לר' יהודה. או קורע בחמתו למרמי אימתא דחייב לר' יהודה [קה ע"ב]. דאף דאינו על מנת לתפור. אך אנהרינהו לעיינין בלבוש סימן ש"מ הביאו הטורי זהב שם [סק"ב] דאותיות הכתובים בצד דפי הספרים או על גביהן. כשפותח יש חשש חטאת דמוחק האותיות והוא על מנת לכתוב דעומד לחזור ולסגור. הרי דאף דאין הפתיחה כדי לכתוב רק כדי ללמוד כיון שעומד לכתוב חשיב על מנת לכתוב. ואף שאין הכתיבה שני' טובה יותר מבתחילה [ולמאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כתבו התוס' (דף צ"ד ע"א) דצריך

שיהי' על מנת לתקן יותר מאשר הי' בתחילה] חייב למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. ואם כן לא קשה מידי מקורע על מתו ובחמתו. דמסתמא עומד לחזור ולתפור. וכן מטין דברי התוס' גיטין הנ"ל דלא בעי מוחק כדי לכתוב שכתבו דמסתמא עומד לכתוב. ולא כתבו דמסתמא כתב בסקרא כדי לכתוב עליו בדיו ולא קשה מידי:

רבי עקיבא איגר (שם בגליון הש"ס):

קשה לי הא מ"מ אסור מדרבנן ואמאי לא כתב רש"י כפשוטו דהא קיי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ופסיק רישיה לא הוי דהא הוי רק חשש שמא תקרע.

אפיקי ים ח"ב ד', ו

**ובזה נלע"ד ליישב דברי רש"י ז"ל, בביצח
דל"ד ע"א. בהא דאמרינן מסצעין את
האגוז במסלית ואין חוששין שמא תקרע. ופרש"י
ז"ל ואפי' בקרעת לא איכפת לן, דלא הוי קורע
ע"מ לתפור, והקשו המפרשים, הא עכ"פ אסור
לכתחלה, עיי' בחו"י על גליון האלמס ובח"י
הגרעקא. אולם למ"ש בשרי רש"י ז"ל נ"חא. דכיון
דאפי' בקורע ומתקן בקריעתו, אין איסור מה"ת,
אם אינו ע"מ לתפור, ובלאו סעמא דמקלקל. ורק
דעצם המלאכה אינה רק בע"מ לתפור, ממילא שוב
במקלקל לגמרי, גם איסור מדרבנן אין בו, וכמו
בשובר את החבית לרש"י ז"ל, ומדוקדק לשונו של
רש"י ז"ל, דלא הוי קורע ע"מ לתפור, ומ"מ לא
אסר בקצרה דהוי מקלקל. ואכן הוא אשר דברנו,
דעיקר הטעם, משום דמלאכת קורע גם . במתקן
אינה מלאכה, באינו ע"מ לתפור, ובכה"ג ליג
במקלקל וכמ"ש, ועיי' בבינה רש"י ז"ל. דבאמת**

שר"ת חכם צבי (סימן ל"ט):

וראיתי בספר נדפס מחדש נקרא פרי חדש... שאסר לקרוע הנייר החתום בשבת [על גבי מנעול של תנור, ורק בקריעתו ניתן לפתוח את התנור] ואפי' ע"י עכו"ם והאריך בזה – הכל הוא טעות גמור ושרא ליה מאריה שאסר את המותר והתיר את האסור, כאשר הוכחתי בראיות ברורות במקום אחר... וכבר הוכחתי על פניו בהיותו פה עמנו ושתק לי. סוף דבר בנ"ד הדבר פשוט להתיר מכל הטעמים שכתבנו בלי שום פקפוק וצור ישראל יצילנו משגיאות.

